

Alda Ozola

Latvijas Zaļā kustība

18.10.2012.

Nacionālais attīstības plāns un vide

 Latvijas Zaļā kustība
Latvian Green Movement

Pārskats

- 1. Kā vides aspekti parādās NAP2020?
- 2. Kā NAP2020 īstenošana ietekmes dabas resursus un vides kvalitāti?
- 3. Vai NAP2020 mūs tuvina zaļai ekonomikai?

Kā vide parādās NAP2020?

- Satura izvērtējums
- Komentāri par NAP2020 melnrakstiem (vides NVO, VARAM)

Vadmotīvs un virsmērķis

- **Vadmotīvs „Ekonomikas izrāviens”:** ekonomiskās attīstības balstīšanās uz nacionālās industriālās politikas attīstību un eksporta veicināšanu.
- **Virsmērķis:** tāds ekonomikas izrāviens, kas nodrošina visu Latvijas iedzīvotāju labklājības pieaugumu un valsts ilgtspējīgu attīstību līdz 2020.gadam, panākot vidējo iekšzemes kopprodukta izaugsmi vismaz 5 % apjomā”

NAP 2020 «stratēģiskā daļa»

Virsmērķis

Tāds ekonomikas izrāviens, kas nodrošina visu Latvijas iedzīvotāju labklājības pieaugumu un valsts ilgtspējīgu attīstību līdz 2020. gadam, panākot vidējo ikgadējo iekšzemes kopprodukta izaugsmi vismaz 5% apjomā.

EKONOMIKAS IZRĀVIENS

Summārais
ienākumu
nevienlīdzības
koeficients

IKP uz 1
iedzīvotāju EUR
pēc pirkspējas
paritātes

Iedzīvotāju
dabiskais
pieaugums

Virsmērķa
sasniegšanas
stratēģiskie
rādītāji

NAP 2020 «stratēģiskā daļa»

Prioritāte “Izaugsmi atbalstošas teritorijas”

PRIORITĀTES MĒRĶIS:

- Radīt līdzvērtīgākas darba iespējas un dzīves apstākļus visiem iedzīvotājiem, izmantojot teritoriju attīstības potenciālus un unikālos resursus
- Stiprināt Latvijas reģionu starptautisko konkurētspēju, palielinot Rīgas kā Ziemeļeiropas metropoles un citu valsts lielāko pilsētu starptautisko lomu

MĒRĶA SASNIEGŠANAS RĀDĪTĀJI:

Teritorijas
attīstības
indekss
plānošanas
reģionos

Reģionālās
iekšzemes
kopprodukta uz
vienu
iedzīvotāju
dispersija

Rīgas
plānošanas
reģiona
iedzīvotāju
īpatsvars no
visiem valsts
iedzīvotājiem
gada sākumā

Rīcības virzieni un to mērķi

Ekonomiskās aktivitātes veicināšana reģionos – teritoriju potenciāla izmantošana

- Nodrošināt priekšnoteikumus uzņēmējdarbības attīstībai un jaunu darbavietu radīšanai ražojošā un pakalpojumu sektorā reģionos
- Veidot tādu pārrobežu sadarbības politiku, lai līdz 2020. gadam 20% uzņēmumiem pierobežā ir aktīva saimnieciskā darbība kaimiņvalstu tirgos
- Veidot tādu pašvaldību administratīvo struktūru, lai līdz 2020. gadam to finansiālās kapacitātes novērtējums autonomo funkciju veikšanai sasniegtu vismaz 45% (konjunktūras rādītājs)

Pakalpojumu pieejamība līdzvērtīgāku darba iespēju un dzīves apstākļu radīšanai

- Nodrošināt attīstības centru ērtu un drošu sasniedzamību, panākot 2020. gadā labu braukšanas kvalitāti pa autoceļiem, kas savieno nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centrus
- Nodrošināt pakalpojumu pieejamību, atbilstoši demogrāfijas tendencēm un apdzīvojuma izmaiņām
- Līdz 60% palielināt iedzīvotāju īpatsvaru, kas izmanto internetu saziņai ar valsts un pašvaldību institūcijām

Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana

- Saglabāt dabas kapitālu kā bāzi ilgtspējīgai ekonomiskajai izaugsmei un sekmēt tā ilgtspējīgu izmantošanu, mazinot dabas un cilvēka darbības radītos riskus vides kvalitātei
- Kultūras kapitāla resursu ilgtspējīga izmantošana

Vides NVO komentāri un kritika

- Ekonomiskais izrāviens nedrīkst notikt uz dabas kapitāla noplicināšanas rēķina
- Jānodrošina vides aspektu integrēšana visos rīcības virzienos

Kā NAP2020 īstenošana ietekmes dabas resursus un vides kvalitāti?

- Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums – vides pārskats
- Prioritātes, rīcības virzieni, uzdevumi, rādītāji...
Finansējums?

Kas ir stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums (SIVN)?

- SIVN process un mērķi:
 - Process, kuras mērķis ir atbalstīt NAP2020 izstrādi, integrējot vides aspektus plānošanas procesā, tostarp izvērtējot, kādas būtiskas tiešas vai netiešas pārmaiņas vidē var rasties NAP2020 īstenošanas rezultātā, un kā tās ietekmēs dabas kapitālu – resursus un pakalpojumus.
 - SIVN ietvaros tiek sagatavots vides pārskata projekts
 - Informācija lēmumu pieņēmējiem
- Likumdošanas prasība:
 - Likums «Par ietekmes uz vidi novērtējumu»
 - MK noteikumi Nr. 157 «Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums»

Metodoloģija un izmantotā pieeja (1)

- Detalizācijas pakāpe atbilstoša NAP2020 detalizācijai, tādēļ daudz neskaidrību, kas jāprecizē nākošajā NAP2020 izstrādes posmā
- Esošās situācijas analīze:
 - Dabas kapitāla pieeja
 - Vides slodzes, t.sk. integrēts skatījums
- Starptautiskie un nacionālie mērķi
 - Konvencijas: NAP2020 mērķu un uzdevumu saikne un atbilstība starptautiskajiem mērķiem vides aizsardzībā
 - Eiropas Savienības mērķi: atbilstība, iekļaušana/neiekļaušana
 - Nacionālie mērķi: NAP2020 iekļauto uzdevumu saskaņotība ar Latvija2030 stratēģijā iekļautajiem mērķiem un prioritātēm

Metodoloģija un izmantotā pieeja (2)

- NAP2020 ietekmes vērtējums:
 - **Stratēģiskais līmenis:** vadmotīva, virsmērķa, izvirzīto prioritāšu un to mērķu atbilstības izvērtējums saistībā ar vides aizsardzības un ilgtspējīgas attīstības principiem
 - **leviešanas līmenis:** rīcības virzienu mērķu, darbības rādītāju un uzdevumu īstenošanas sagaidāmās ietekmes uz vidi vērtējums (kvalitatīvs, vietām arī kvantitatīvs); vērtēti mērķi, rādītāji un uzdevumi
 - **Ietekmju vērtējuma kopsavilkums:** tiešās un netiešās, pozitīvās un negatīvās, īstermiņa, vidēji ilgā termiņa un ilgtermiņa, pagaidu un noturīgās, kumulatīvās ietekmes

VĒRTĒJUMS – stratēģiskais līmenis

- Virsmērķis:
 - Tiek izvirzīti makroekonomiskie mērķi, kuru nodrošināšana būs saistīta ar enerģijas un kurināmā patēriņa pieaugumu
 - Pozitīvi, ka ir iekļauts «ilgtspējīgas attīstības» jēdziens
- NAP stratēģiskie rādītāji:
 - Tikai netieši vides slodžu rādītāji - *IKP uz 1 iedz. un iedzīvotāju skaita pieaugums*
- Prioritātes
 - «Tautas saimniecības izaugsme»: iespējama negatīva vai netieša pozitīva ietekme (apstrādes rūpniecība un eksporta pieaugums, produktivitātes pieaugums), atkarībā no nosacījumiem
 - «Izaugsmi atbalstošas teritorijas»: gan pozitīva, gan negatīva (resursu izmantošanas efektivitāte, izrāviens uz dabas kapitāla noplicināšanas rēķina? Trūkst kompleksu rādītāju ietekmes novērtēšanai), atkarībā no nosacījumiem

VĒRTĒJUMS – ieviešanas līmenis (1)

Prioritāte «Tautas saimniecības izaugsme»

○ Vērtējums:

- Iespējama pozitīva ietekme (atbalsts tehnoloģiju nomaiņai, atbalsta instrumentu veidošana, kravu transports pa dzelzceļu)
- Iespējama negatīva ietekme: ostu apgrozījums, lidosta, *Rail Baltic attīstība*, tūrisma slodzes
- Neskaidrības un riski: vidē nonākošā piesārņojuma samazināšana (ilgtspējīgs piesārņojums?), biomasas plašās izmantošanas ietekme?

○ Priekšlikumi:

- Jāprecizē un jāpapildina rīcības virzienu mērķi, to sasniegšanas rādītāji un skaitliskās vērtības
- Iekļaut prasību izmantot labākos pieejamos tehniskos paņēmienus
- Paredzēt relatīvā piesārņojuma samazināšanu (uz vienu produkcijas vai IKP vienību)

VĒRTĒJUMS – ieviešanas līmenis (2)

Prioritāte «Cilvēka drošumspēja»

○ Vērtējums:

- Iespējama netieša pozitīva ietekme
- Piemēram, palielinoties sabiedrības iesaistei vides aizsardzībā tiktu nodrošināta vides prasību izpildes sabiedriskā kontrole un sabiedrības apziņa par vides slodzēm

○ Priekšlikumi:

- Paredzēt konkrētus pasākumus sabiedrības iesaistes motivēšanai un nodrošināšanai.
- Veselīgu dzīvesveidu sasaistīt ar videi draudzīgu dzīvesveidu

VĒRTĒJUMS – ieviešanas līmenis (3)

Prioritāte «Izaugsmi atbalstošas teritorijas»

○ Vērtējums:

- Iespējamā **pozitīvā ietekme**: sabiedriskā transporta izmantošanas veicināšana, atkritumu pārstrāde, autoceļu kvalitātes uzlabošana
- Iespējamā **negatīvā ietekme**: ieguves rūpniecības veicināšana, ūdenstilpņu izmantošana pārtikas ražošanai (ja dabīgās ūdenstilpnes)
- **Neskaidrības un riski**: importētās pārtikas aizstāšana; ceļu kvalitātes uzlabošanās (ieguvumi vs. nobraukto km skaita palielināšanās); augsnes auglības paaugstināšana (metodes?)

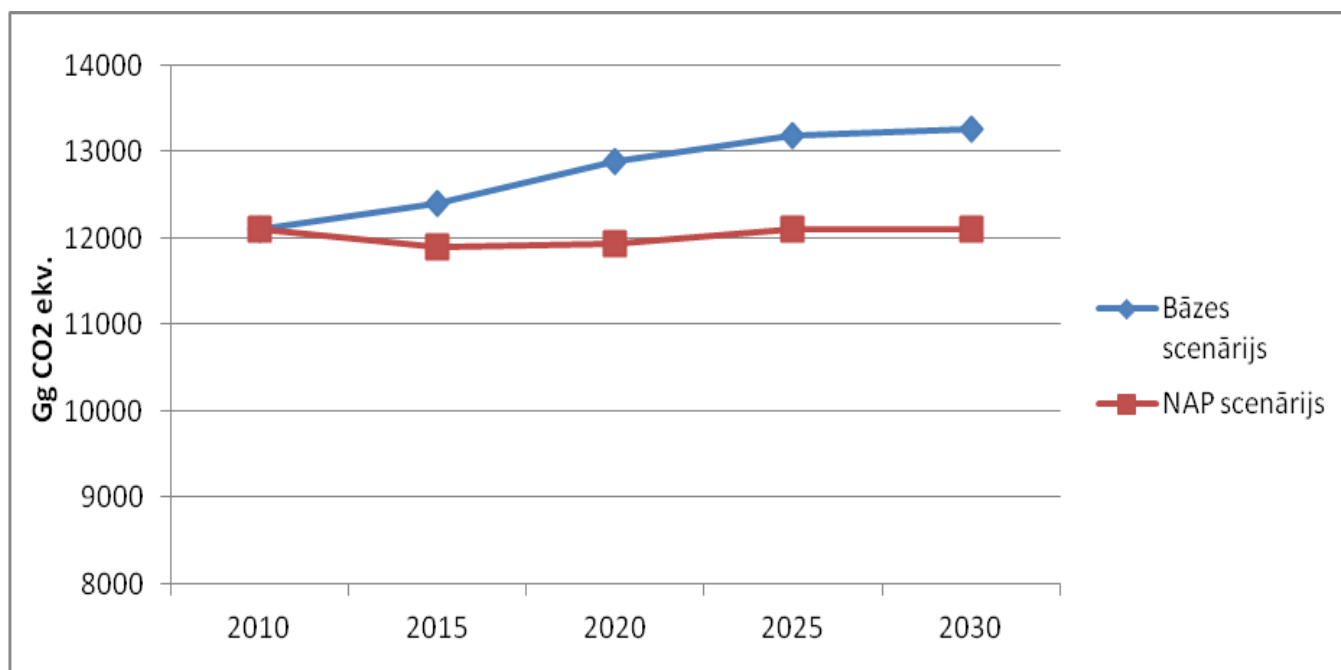
○ Priekšlikumi:

- Jāprecizē un jāpapildina rīcības virzienu mērķi (iekļaujot mērķi saglabāt dabas kapitālu), to sasniegšanas rādītāji un skaitliskās vērtības
- Nepieciešams pilnveidot regulējošu sistēmu, kas sasaista nodevas/nodokļus par automašīnas izmantošanu ar ietekmi uz vidi (CO₂)
- Iekļaut kompleksus rādītājus, kas parādītu iespējamās izmaiņas dabas kapitālā
- Papildus uzdevumu definēšana, lai varētu sasniegt Latvija2030 mērķus un nodrošinātu dabas kapitāla izmantošanas ilgtspēju

VĒRTĒJUMS – kopsavilkums

- **Tabula** ar kopsavilkuma vērtējumu (tiešās ietekmes) šādās kategorijās:
 - klimata pārmaiņas, gaisa kvalitāte, ūdens resursi un kvalitāte, augsnes kvalitāte, bioloģiskā daudzveidība un ainavas, kultūrvēsturiskais mantojums un arhitektūra, cilvēku veselība, cilvēku materiālās vērtības.
- Kumulatīvās ietekmes
 - Latvijas **ekoloģiskās pēdās un resursu plūsmas palielināšanās** gan absolūtās vienībās, gan attiecībā uz vienu iedzīvotāju.
 - **Kumulatīvā ietekme uz dabas kapitālu ilgtermiņā ir neskaidra**, un tā būtu precizējama, turpmākā NAP2020 izstrādes stadijā (riski un iespējas)
 - Scenāriji attiecībā uz SEG emisijām – NAP2020 īstenošana ļaus nodrošināt **SEG emisiju atsaisti no IKP pieauguma**

Kumulatīvais novērtējums – SEG emisijas (1)

- Avots: G.Klāvs, FEI

Kumulatīvais novērtējums – SEG emisijas (2)

- Izvirzot EKONOMISKO IZRĀVIENU kā būtiskāko vidēja termiņa mērķi, ir iespējams vienlaicīgi ierobežot SEG emisiju pieaugumu;
- SEG emisiju pieauguma atsaisti no tautas saimniecības izaugsmes būs iespējams īstenot, ja konsekventi tiks realizētas NAP2020 aktivitātes, kas vērstas uz:
 - indikatīvo mērķu sasniegšanu attiecībā par gaisa piesārņojošo vielu emisiju apjomu,
 - energoefektivitāti
 - un atjaunojamo energoresursu izmantošanu.

Kopējie SECINĀJUMI – trīs punkti uz «i»

- NAP2020 **pašreizējā detalizācijas pakāpe neļauj kvantificēti mērīt ietekmi uz vidi**, tādēļ vērtējums jāprecizē turpmākā NAP2020 izstrādes stadijā
- Kvalitatīvā vērtējumā iezīmējas **gan riski, gan iespējas** dabas kapitāla un vides kvalitātes uzlabojumiem, viss atkarīgs no nosacījumiem
- Vides pārskats sniedz **konkrētus priekšlikumus un nosacījumus, kā negatīvo ietekmi uz vidi novērst un mazināt**, kas jāņem vērā strādājot pie NAP2020 detalizētām aktivitātēm

Vai NAP2020 mūs tuvina zaļai ekonomikai?

- Zaļās ekonomikas koncepcijas un pieejas
- Tendences pasaulē un Eiropas Savienībā
- NAP2020 un «Zaļā vīzija»

Zaļās ekonomikas definīcija (viena no...)

- Zaļā ekonomika ir tāda ekonomika, kas uzlabo cilvēku labklājību un sociālo vienlīdzību, vienlaikus būtiski samazinot vides riskus un ekoloģiskās problēmas;
- Publiskās un privātas investīcijas veicina ienākumu un nodarbinātības pieaugumu, **samazina oglekļa emisijas un piesārņojumu**, veicina **energo- un resursu efektivitāti**, **novērš biodaudzveidības un ekosistēmu pakalpojumu samazināšanos**
- **Ekonomikas apzaļumošana**: lielāka atdeve no dabas, cilvēku un saražotā kapitāla, vienlaikus samazinot SEG emisijas, izmantojot mazāk dabas resursus, radot mazāk atkritumus un samazinot sociālo nevienlīdzību

- Avots: UNEP

Zaļās ekonomikas koncepcijas: divas pieejas

Parastās ekonomikas «apzaļumošana»

- Ekonomikas sistēma, kas funkcionē saskaņā ar dabas vidi
- Atjaunojamo resursu izmantošana – to atjaunošanās robežās
- Piesārņojums nepārsniedz ekosistēmu nestspēju

Ekonomikas sistēma, kas vairo dabas kapitālu

- Fundamentāli savādāka ekonomikas sistēma
- Vides saglabāšana kā iespējas labklājības vairošanai
- Videi draudzīgu preču un pakalpojumu piedāvājums un pieprasījums, kas veicina iedzīvotāju labklājību

Kādēļ zaļā ekonomika?

Instrumenti

- Ekonomika virzībā uz ilgtspējīgu attīstību
- Ļauj individu labklājību sabalansēt ar planētas robežām

Steidzamība

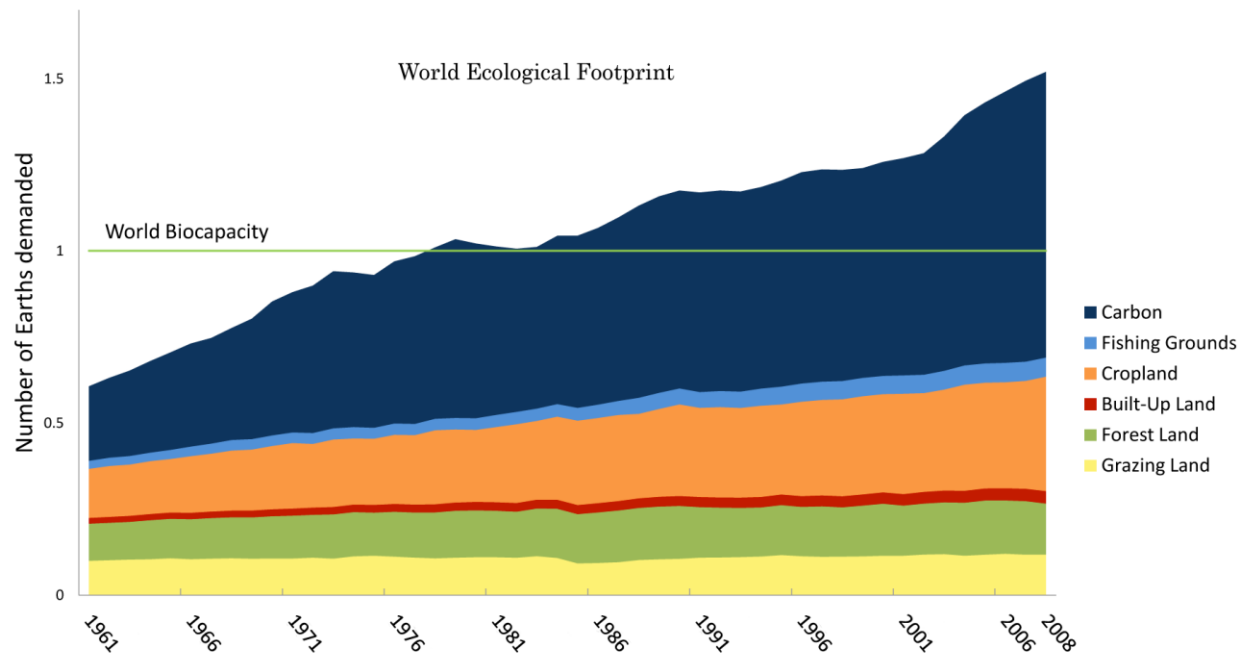
- Dabas kapitāla noplicināšana un ekosistēmu degradācija
- Klimata pārmaiņu ietekme

Iespēja izejai no krīzes?

- Nabagie kļūst turīgāki
- Bagātās valstis – bagātākas?

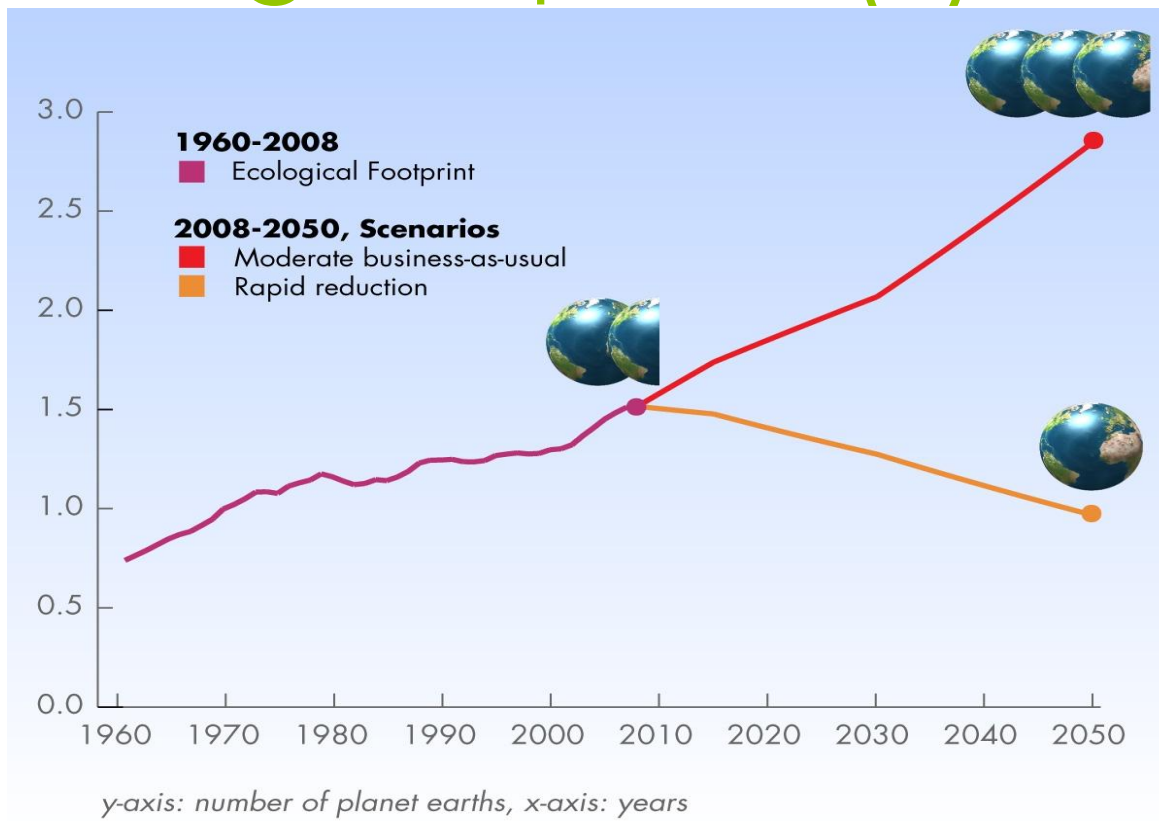

Ekoloģiskā pēda (1)

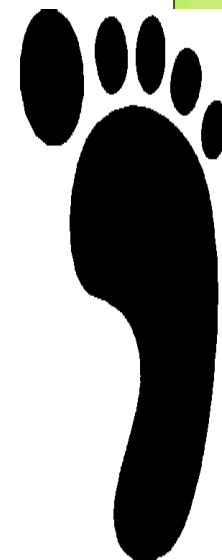
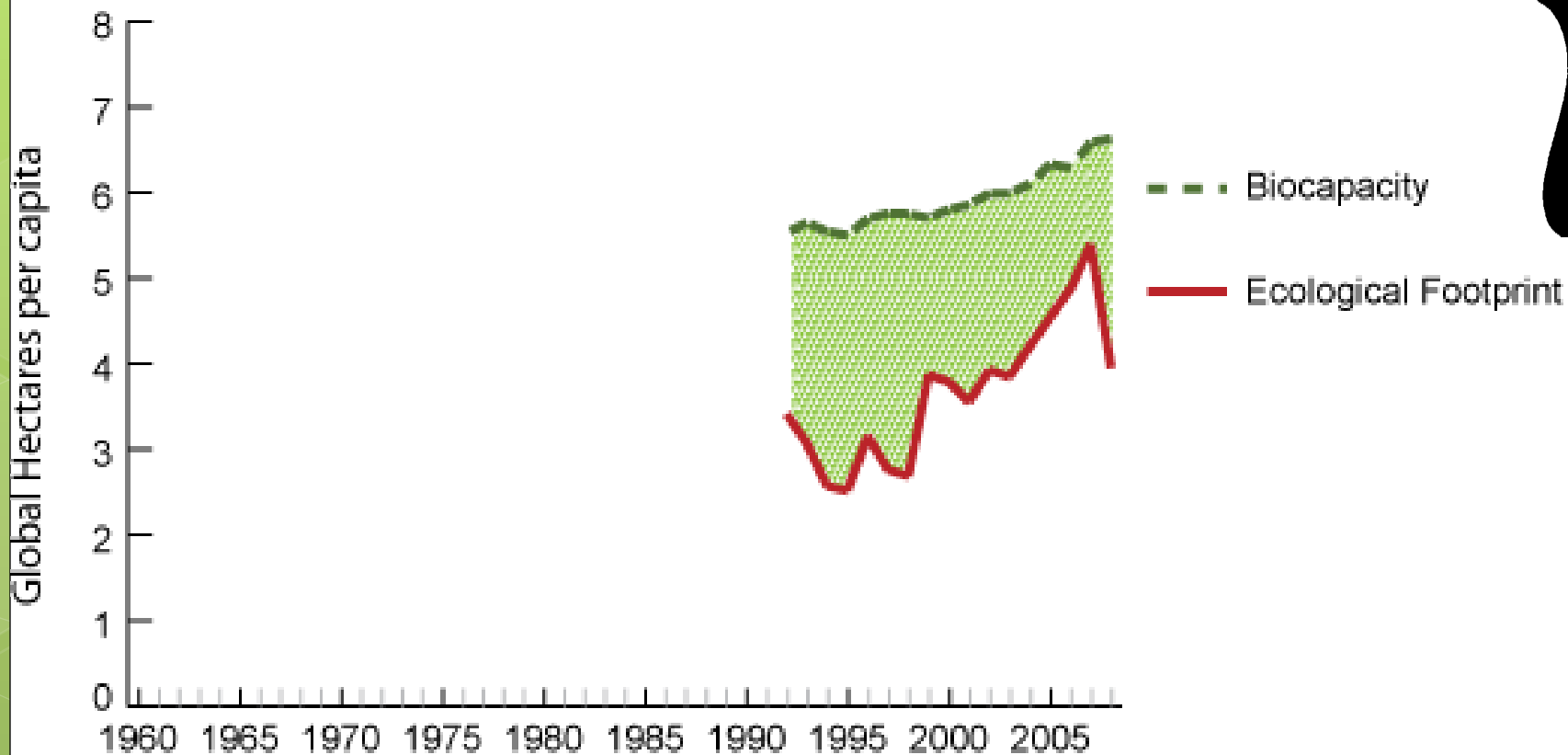
○ Avots: The National Footprint Accounts, 2011 Edition. Global Footprint Network

Ekoloģiskā pēda (2)

Avots: Global Footprint Network

Latvija – zaļākā valsts?

Zaļš –
Videi draudzīgs –
Ilgtspējīgs –
Zema oglekļa –

Zaļās ekonomikas
«daudzās sejas»
dažādās
kombinācijās

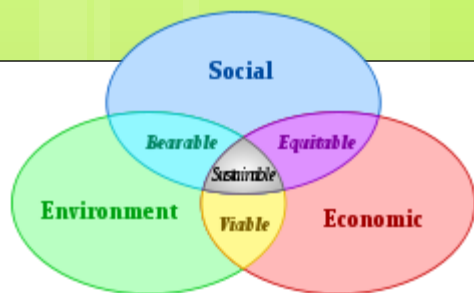
Ekonomika
Izaugsme
Attīstība
Nodarbinātība
Darba vietas
Vīzija

Glāze – pustukša vai puspilna?

- Zaļā ekonomika ir «modē»
- Zāles pret «visām krīzēm» - klimata pārmaiņas, pārtikas apgāde, ekonomika, sociālā nevienlīdzība
- Izpratnes ir atšķirīgas
- Zaļa «retušēšana» un tukša retorika?

Vai jaunais ir piemirsts vecais?

- **Zaļā ekonomika = ilgtspējība attīstība?**
 - Ekonomikas izaugsmes paradigma, kas ir «draudzīga» ekosistēmām
 - Ekonomiskā attīstība un vides aizsardzība ir viena otrai komplementāras
- **Rio (1992.gads) un Rio deklarācija «Par vidi un attīstību»**
 - Ilgtermiņa ekonomisko progresu var sasniegt tikai vienlaikus aizsargājot vidi
 - Vides aizsardzībai ir jābūt attīstības procesa neatņemamai daļai
- **Rio+20 (2012.gads) un «Nākotne, ko mēs vēlamies»**
 - Zaļā ekonomika ilgtspējības attīstības un nabadzības izskaušanas kontekstā
 - Ekoloģija, ekonomika un sociālā iekļaušana

Zaļas ekonomikas elementi - kā nokļūt uz pareizā ceļa?

Resursu
efektivitāte

Atjaunojamie
energoresursi

Infrastruktūra

Izvēlies vietējo!

Atkritumu
pārstrāde

Piesārņojuma limiti

Finansiāls atbalsts

Zaļas darbavietas

Tērēt mazāk

Videi kaitīgas
subsīdijas – nost!

Zaļais iepirkums

Finansiāls atbalsts – ceļš uz zaļo tautsaimniecību?

- «Ekonomikas atveseļošanās plāns» un «Zaļā atgūšanās no ekonomikas krīzes» (Eiropas Savienības valstis, ASV, Latvija?, bet daudzviet tikai 10% no kopējā atbalsta)
 - Investīcijas energoefektivitātē
 - Investīcijas transporta infrastruktūrā
 - Veco transportlīdzekļu nomaiņa ar jauniem
 - Investīcijas atjaunojamos energoresursos
 - Finansējums eko-inovāciju atbalstam

Ekonomikas stimulēšanas zaļie elementi Latvijā (2009.-2011.g.)

- Pētījums «*Assessing the Implementation and Impact of Green Elements of MS National Recovery Plans*»
- «Zaļie» ekonomikas stimulēšanas pasākumi:
 - Energoefektivitāte: siltumapgādē un pārvadē (60 milj. EUR)
 - Daudzdzīvokļu ēku renovācija: 57 milj. EUR
 - Publisko ēku renovācija: 35 milj. EUR
 - Biomasas koģenerācija: 24 milj. EUR
 - Biogāzes ražošanas atbalsts: 20 milj. EUR
 - Zaļais iepirkums: 24 milj. EUR
 - Eko-tehnoloģiju un inovāciju veicināšana: 588 milj. EUR
- Videi kaitīgas investīcijas: nav konstatētas
- 2009. un 2010. gadā tika pieņemts lēmums palielināt pieļaujamo ciršanas apjomu par 2 milj. m³, lai atbalstītu meža nozari krīzes apstākļos

Zaļā ekonomika?

Kurš labāks?

«Parastais pulveris» vs. «jaunais zaļais»

- Ekosistēmu pakalpojumu novērtējums naudā
- Zaļās tehnoloģijas
- Klimata «tehnofiks» paņēmieni

- Tirgus ekonomikas modeļa fundamentāla transformēšana
- Sociālas pārmaiņas
- Labāka vides pārvaldība
- Atbildīga dabas resursu apsaimniekošana

JAUNUMS!

Jomas

- **Dabas kapitāls**
 - Bioloģiskā daudzveidība, ekosistēmu pakalpojumi
 - Lauksaimniecība, zivju resursu pārvaldība
 - Ūdens resursi, meži
- **Energija un resursu efektivitāte**
 - Atjaunojamie energoresursi, industriālā ražošana, atkritumi, ēkas, transports, tūrisms, pilsētas

Instrumenti

- Labvēlīgi nosacījumi:
 - Likumdošana
 - Rīcībpolitika
 - Institūcijas un tehniskā palīdzība
 - Laba pārvaldība
- Finansējums:
 - Publiskās investīcijas
 - Subsīdijas
 - Nodokļi
 - Kaitīgu subsīdiju pārtraukšana
 - Tehnoloģiju pārneses finansiāls atbalsts
- Patērētāju izglītošana?
- «Termometri»?

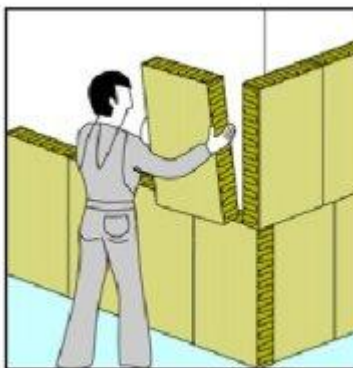

Priekšnoteikumi

- **Ilgtspējīga infrastruktūra:** zaļa būvniecība, videi draudzīgs transports, laba ūdens un gaisa kvalitāte
- **Ilgtspējīga ražošana un patēriņš:** resursu efektivitāte, zaļais iepirkums, eko-marķējums, inovācija, dzīvesveids
- **Investīcijas un atbalsts:** tehnoloģiju pārnese, intelektuālais īpašums zaļām tehnoloģijām, subsīdiju pārtraukšana fosilam kurināmam
- **Nodarbinātība un cienīgs darbs:** jaunas darbavietas, apmācības un pārkvalifikācija

Ko zaļā ekonomika nozīmē Latvijai?

- Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam
- Saistības kā Eiropas Savienības dalībvalstij
- Starptautiskās saistības

Fasādes plātņu izvietojums

K P F I
KLIMATA PĀRMAIŅU
FINANŠU INSTRUMENTS

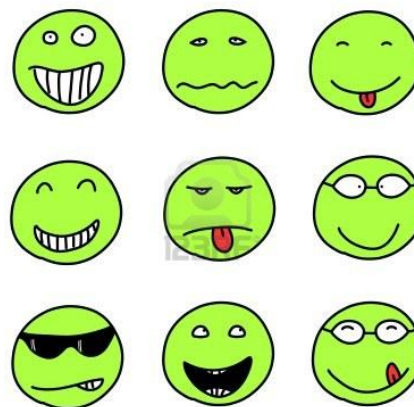
Zaļās ekonomikas priēšnoteikumi un instrumenti

- Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020.gadiem un «Zaļā vīzija»
 - Resursu izmantošanas efektivitāte, augstāka pievienotā vērtība, IKP pieauguma atsaiste no CO2 emisiju pieauguma?
- ES fondu finansējums 2014.-2020.gadiem
 - ES fondu investīcijas (70% no kopējā publiskā finansējuma 2007.-2013.g.periodā; atdeve no 1 LVL ir 12 LVL)
 - Investīcijas zaļā ekonomikā
 - Obligāts zaļais iepirkums?
- Nozaru rīcībpolitikas
 - Enerģētikas attīstības pamatnostādnes līdz 2030.gadam
- Likumdošana
 - Zaļās ekonomikas likums?
 - Vides nodokļi

Latvija: NAP2020 «zaļā vīzija» = zaļā ekonomika?

- Cik zaļa ir «Zaļā vīzija»?
- Jomas un instrumenti
 - Iztrūkstoši elementi, piemēram, dabas kapitāls
 - Mārketings kā galvenais instruments?
- Kā «zaļo vīziju» iedzīvināt?
 - Politika un rīcībpolitika
 - Esošie un nepieciešamie instrumenti
 - Institūciju (t.sk. NVO) loma
 - Līdzdalība
 - Vides izglītība

**Paldies par
uzmanību!**